

ΛΟΓΟΥ ΧΑΡΙΝ

Μαθαίνω ότι τις πρώτες μέρες του Απριλίου στο «Σπίτι του συγγραφέα», στην Πάρο, το Κέντρο Ευρωπαϊκής Λογοτεχνικής Μετάφρασης διοργανώνει συνάντηση μεταφραστών με δημοσιογράφους. Είμαι καλεσμένη. Κάποιος αστειεύεται: «Δηλαδή θα συναντηθείς με τον εαυτό σου».

Δουλεύω χρόνια σαν μεταφράστρια, ακόμα περισσότερα σαν δημοσιογράφος και δεν είδα αυτές τις δύο ιδιότητες να συναντιούνται, παρά μονάχα στον χώρο της διαμεσολάβησης. Και στον χώρο μιας μικρής ενοχής. Γιατί ακόμα και σήμερα, που τόσο έχουν αλλάξει στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζεται από τους ανθρώπους του βιβλίου η άχαρη και ελάχιστα ανταποδοτική μεταφραστική εργασία, ο μεταφραστής παραμένει, εν πολλοίς, στη σκιά: και γιατί εγώ που ξέρω, κι εγώ που μπορώ, δεν έχω συμβάλει αρκετά, ώστε να μεταβάλω κάπως τη συνθήκη.

Έχουν περάσει κοντά δέκα χρόνια από τότε που η Μαρία Παπαδήμα, η εξαιρετική μεταφράστρια του συνόλου του έργου του Φερνάντο Πεσόα στα ελληνικά (στις εκδόσεις «Εξάντας», από τις οποίες πρόσφατα κυκλοφόρησε ο δεύτερος τόμος του «Βιβλίου της ανησυχίας») διατύπωνε μερικές εύστοχες παρατηρήσεις για την κριτική της μετάφρασης. Δεν είχαν δει τότε το φως της δημοσιότητας «λάνθαναν στα «εισερχόμενα» της αλληλογραφίας μου, αναξιοποίητες. Πέφτοντας πάνω τους τυχαία πριν από μερικές μέρες, σε μια προσπάθεια να ξεκαθαρίσω τους όγκους ηλεκτρονικών επιστολών που συσσωρεύα από αδυναμία αποχωρισμού, είδα ότι ισχύουν ακόμη στο ακέραιο. Είπα, λοιπόν, ότι θα άξιζε να αναπαραχθούν, και ίσως κάπως να χρησιμοποιηθούν στη συνάντηση της Πάρου.

«Πολύ συχνά ο μεταφραστής, χωρίς τη μεσολάβηση του οποίου το δεδομένο έργο θα ήταν ανύπαρκτο στη δεδομένη γλώσσα, δεν κατονομάζεται καν», σημειώνει η Μαρία Παπαδήμα, σχολιάζοντας την αμηχανία της κριτικής βιβλίου απέναντι στη μετάφραση: «κάποιες φορές το όνομά του αναφέρεται για λόγους τυπικούς μαζί με τον τίτλο του έργου, τον εκδότη και τον αριθμό σελίδων, και πολύ σπανιότερα βλέπει το έργο του να αξιολογείται, με συνοπτικές βέβαια διαδικασίες, που συνοδεύονται συνήθως από απαρύμλλη προχειρότητα και ευκολία και συνήθως παντελή έλλειψη επιχειρηματολογίας. Ετσι επικρατεί η απονομή επιθέτων: εξαιρετη, πολύ ωραία, καλή, κακή ή απαράδεκτη, εν είδει αφορισμών που αφορούν κυρίως, και συνήθως αποκλειστικά, τη γλώσσα του μεταφρασμένου κειμένου και όχι την ίδια τη μεταφραστική πράξη και το αποτέλεσμά

της, και οι οποίοι ουδόλως θεμελιώνονται».

Άλλες φορές, εισηγείται η Μ. Παπαδήμα, ο «κριτικός» «καταφεύγει σε ρήσεις κενές νοήματος ή φράσεις ανώδυνες και αμήχανες», του τύπου: «Η μετάφραση της /του... μας έκανε να επικοινωνήσουμε άνετα με τον ευστροφο και βιολογικό λόγο του κειμένου». «Ο μεταφραστής φαίνεται να έφερε εις πέρας το καθήκον του “πορθμέα”, όπως συχνά χαρακτηρίζεται, που ενώνει τις δύο όχθες, τη γλώσσα-πηγή και τη γλώσσα-στόχο, εφόσον κατάφερε να επιδώσει (πώς άραγε;) το μήνυμα (ποιο ακριβώς;) του συγγραφέα στον αναγνώστη», γράφει η Μ. Παπαδήμα. «Οι ρήσεις αυτές δεν δηλώνουν τίποτα περισσότερο

Πώς κρίνεται η μετάφραση;

παρά την αμηχανία ή την άγνοια του κριτικού, την καλή του όμως πρόθεση να μην αφήσει αβράβευτο αυτόν τον άοκνο και κακοπληρωμένο εργάτη των γλωσσών που είναι ο μεταφραστής. Εξάλλου και το πνεύμα των κριτών ευνοεί τη μεία του μεταφραστή και τη βαθμολόγησή του».

Κι ύστερα, η μεταφράστρια προτείνει ένα ερωτηματολόγιο, που θα μπορούσε να λειτουργήσει ως πυξίδα της κριτικής της μετάφρασης: «— **Τι** θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στην κριτική της μετάφρασης;

Οπωσδήποτε το αποτέλεσμα, αλλά σε καμιά περίπτωση αποκομμένο από τη διαδικασία και το έργο από το οποίο προήλθε. Ο κριτικός οφείλει να γνωρίζει επαρκώς τον συγγραφέα, τις ιδιομορφίες της γραφής και της θεματολογίας του και τη θέση του συγκεκριμένου κειμένου στο σύνολο του έργου του.

— Ποια είναι τα γνώρισμα μιας επιτυχημένης μετάφρασης;

Η γλαφυρότητα ενός μεταφρασμένου κειμένου και η απρόσκοπτη πρόσβαση σε αυτό δεν συνεπάγονται πάντα την επιτυχία του εγχειρήματος. Η μετάφραση δεν πρέπει να μετατρέπει ένα ιδιότυπο, δύσκολο ή δυσπρόσιτο ως προς τη σύνταξη ή το λεξιλόγιο πρωτότυπο σε ένα ευανάγνωστο μεταφρασμένο κείμενο ή το αντίθετο. Γι' αυτό, οι όποιοι χαρακτηρισμοί συνοδεύουν τη μετάφραση θα πρέπει να αιτιολογούνται επαρκώς.

— Είναι απαραίτητη, και για ποιους λόγους, η κριτική της μετάφρασης;

Ναι, εφόσον δεν πέφτει στην παγίδα των ροζολοκετικών αξιολογήσεων και της κοινοτοπίας. Η ανάπτυξη ενός προβληματισμού και ενός κριτικού πλαισίου και θεμελιωμένου διαλόγου γύρω από τη μετάφραση θα ενισχυθεί από εμπεδωμένους κριτικούς στην διαδικασία αυτή, ήτοι μεταφραστές, εκδότες και κριτικούς».

Ενδιαφέροντα όλα αυτά. Ας (ξανά) συζητηθούν.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΧΙΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ξεφυλλίζοντας...

με τον Βαγγέλη Χατζηβασιλείου

Παναγιώτης Μέντης:

«Το απροσπάτετο», της Λίνας Παντά: 2

Καλλιέργεια Σκόνης: «5. Το σημείο φυγής», του Γ. Κοροπούλη

Gérard Genette: «Σχήματα III.

Ο λόγος της αφήγησης. Δοκίμιο μεθοδολογίας και άλλα κείμενα», του Βαγγέλη Αθανασόπουλου

Ιντερμεδίο: «Από το e-mail στο ιμέιλ», του Ανδρέα Παπατά

Βασίλης Αμανατίδης: «Ο σκίλος της Χάρυβδης», του Κωνσταντίνου Μασού: 2

Σελίν: «Ταξίδι στην άκρη της νύχτας», του Χάρη Ε. Ράπη

10-

Walter Laqueur: «The last days of Europe: Epitaph for an Old Continent» του Βασίλη Κατεταγιάννη

12-

Ντέιβιντ Χάρβει:

«Νεοφιλελευθερισμός. Ιστορία και Παρόν», του Γιώργου Σιακανάση

14-

Γράμμα από τη Νέα Υόρκη, της Κωνσταντίνης Γιαννούτσου

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΣΙΜΟΝ ΝΤΕ ΜΠΟΒΟΥΑΡ

«Με το πάθος της ελευθερίας», της Κατερίνας Σχίνα

16-

«Η κριτική στη γυναικεία αλλοτριώση» της Julia Kristeva (μετάφραση: Κατερίνα Σχίνα)

18-

«Ξεφυλλίζοντας τα βιβλία της», της Κατερίνας Σχίνα

20-

Δημ. Φιλίππης (επιμ.): «1936, Ελλάδα και Ισπανία», του Στάνη Ρ. Αποστολίδ

Lord Russel of Liverpool: «Η μάστ. του ναζισμού», του Φοίβου Οικονομίδ

Μάνος Στεφανίδης: «Μια Ιστορία της Ζωγραφικής. Από το Βυζάντιο στη Αναγέννηση και από τους Ιμπρεσιονιστές στον Πικάσο», του Μάνου Δούκα

Βιβλιογραφίες: από τους Νίκο Ντόκα και Βασίλη Κ. Καλαμαρά

26-

Θαμμένοι σε λέξεις: «Οι κυβερνήτες των φράσεων», της Μαρίας Μήτσουρα (επιμέλεια: Μισέλ Φάις)